

Nr 291.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.; given Stockholms slott den 21 maj 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1. lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt
2. förordning om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å blindhetsersättningar.

GUSTAF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g

till

L a g

om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner,
invalidunderstöd och barnbidrag.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag skall erhålla dyrtidstillägg därå för var och en av perioderna oktober—november 1943, december 1943—januari 1944 och februari—mars 1944 med belopp, motsvarande hälften av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för respektive period, samt för vart och ett av tredje kvartalet 1943 och andra kvartalet 1944 med följande belopp, nämligen

i fråga om folkpension eller invalidunderstöd	35	kronor,
beträffande barnbidrag för ett barn	25	» ,
» » » två »	44	» ,
» » » tre »	62	» 50 öre samt
» » » varje barn däröver ytterligare 12 »	50	» .

Där sålunda för tredje kvartalet 1943 eller andra kvartalet 1944 bestämt belopp understiger en tredjedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för kvartalet, skall dock dyrtidstillägg för kvartalet utgå med en tredjedel av kvartalsbeloppet. Dyrtidstillägg utgår icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor för år räknat. Dyrtidstillägg å barnbidrag utgår å det barnbidragsbelopp, som belöper å barnet, innan avdrag för inkomst jämlikt 6 § 2 mom. andra stycket lagen om barnbidrag verkställts.

Dyrtidstillägg utbetalas å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Där tillägg förfaller till betalning en gång varje tilläggsperiod och förfallotiden inträffar tidigare än under periodens sista månad, utgår tillägget med oförändrat belopp, även om tilläggspensionen, invalidunderstödet eller barnbidraget minskas eller upphör att utgå efter den månad, under vilken förfallotiden inträffar. Där tillägg förfaller till betalning flera gånger under samma tilläggsperiod, må tillägget höjas så, att detsamma varje gång kan utbetalas jämnt i total ören. Dyrtidstillägg utgår icke, där tilläggspension, invalidunderstöd eller barnbidrag upphört att utgå, när dyrtidstillägg eljest skulle hava förfallit till betalning.

2 §.

Till kostnaderna för i denna lag avsedda dyrtidstillägg bidraga kommuner med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgрупп 1 23.8 procent, för ort tillhörande ortsgрупп 2 21.4 procent och för ort tillhörande ortsgрупп 3 21 procent av deras andelar i kostnaderna för under vartdera av åren 1943 och 1944 utanordnade tilläggs pensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

landsting med belopp motsvarande 22.8 procent av deras andelar i kostnaderna för under vartdera av åren 1943 och 1944 utanordnade tilläggs pensioner och invalidunderstöd.

Återstående kostnad bestrides av staten.

3 §.

Bestämmelserna i lagarna om folkpensionering och om barnbidrag skola, där ej annat följer av 1 och 2 §§, i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande dyrtidstillägg som avses i denna lag; dock äger Konungen uppdraga åt pensionsstyrelsen eller med avseende å fall, som beröra även postverket, åt pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen gemensamt att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943.

Förslag
till
Förordning
om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å blindhetsersättningar.
Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som åtnjuter blindhetsersättning skall under budgetåret 1943/44 av statsmedel erhålla dyrtidstillägg därå med 208 kronor för år räknat.

Dyrtidstillägg utbetalas å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Om tillägg, som skall utbetalas kvartalsvis, förfaller till betalning tidigare än under kalenderkvartalets sista månad, utgår tillägget med oförändrat belopp, även om blindhetsersättningen upphör att utgå efter den månad, under vilken förfallotiden inträffar. Dyrtidstillägg utgår icke, där blindhetsersättning upphört att utgå, när dyrtidstillägget eljest skulle hava förfallit till betalning.

2 §.

Bestämmelserna i förordningen om blindhetsersättning skola, där ej annat följer av 1 §, i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande dyrtidstillägg; dock äger Konungen uppdraga åt pensionsstyrelsen att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1943.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 maj
1943.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättningar* samt anför.

Inledning.

Från och med år 1941 utbetalas dyrtidstillägg till den som åtnjuter folkpension, i vilken tilläggs pension ingår, eller invalidunderstöd, barnbidrag eller blindhetsersättning.

Under åren 1941 och 1942 verkställdes utbetalningen på det sätt, att vissa månader ett extra månadsbelopp av vederbörande förmån utbetalades såsom dyrtidstillägg. År 1941 utbetalades tre dylika månadsbelopp och år 1942 fyra.

För första halvåret 1943 utgå dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag enligt nya beräkningsgrunder. Sålunda utgå dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd varje gång med 35 kronor — d. v. s. samma belopp som en genomsnittlig månadsutbetalning i ortsgrupp 2 till förmånstagare, som saknar egen inkomst — och å barnbidrag med visst fixt belopp, motsvarande en månadsutbetalning i ortsgrupp 2 till barn, vilka själva och vilkas föräldrar sakna egen inkomst. Beloppets storlek beror på barnens antal. Där för första eller andra kvartalet 1943 bestämt belopp understiger en tredjedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för kvartalet, utgår dock dyrtidstillägg för kvartalet med en tredjedel av kvartalsbeloppet. Dyrtidstillägg å blindhetsersättningar utgår fortfarande varje kvartal med ett månadsbelopp av blindhetsersättningen, vilket i princip dock icke avviker från de nya bestämmelserna i fråga om folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, eftersom alla blindhetsersättningar och sålunda även dyrtidstilläggen å desamma utgå med fixt belopp.

I de fall, då ett barn åtnjuter egen inkomst, sker från och med andra halvåret 1942 viss korrigerings för att barnet icke skall lida någon förlust på den grund att det har egen inkomst. Vidare utgår icke dyrtidstillägg i något fall, då den grundläggande förmånen icke uppgår till 12 kronor per år räknat.

Utbetalning av dyrtidstillägg har i år ägt rum i februari och maj månader.

Storleken av dyrtidstilläggen fastställdes under 1941 med hänsyn till den stegring, som socialstyrelsens levnadskostnadsindex undergått efter stormaktskrigets utbrott hösten 1939. Levnadskostnadsstalet var — i jämförelse med 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsnivå — den 1 juli 1939 108. Den 1 oktober 1940 hade det stigit till 126, d. v. s. med $16\frac{2}{3}$ procent, och med hänsyn därtill bestämdes i början av år 1941 dyrtidstillägget till två månadsutbetalningar, d. v. s. just $16\frac{2}{3}$ procent. Då ståndpunkt under hösten 1941 skulle tagas till storleken av förhöjt dyrtidstillägg, hade levnadskostnadsindex — per den 1 juli 1941 — stigit till 140, d. v. s. med 29.6 procent. Med hänsyn till att utbetalning av tillägg å folkpensioner och invalidunderstöd i annan ordning än med helt månadsbelopp skulle stöta på stora svårigheter bestämdes, att en ytterligare månadsutbetalning och alltså sammanlagt under året tre månadsutbetalningar, d. v. s. 25 procent av årsbeloppet, skulle göras.

Då det gällde att bestämma dyrtidstilläggen för första halvåret 1942 uppgick stegringen av levnadskostnaderna till $34\frac{1}{4}$ procent. Det antal månadsutbetalningar, som närmast motsvarade nämnda procenttal, var fyra, motsvarande $33\frac{1}{3}$ procent av vederbörande förmåns årsbelopp. Med hänsyn härtill beslöts, att under första halvåret 1942 skulle utbetalas två månadsbelopp såsom dyrtidstillägg.

Då genom proposition (nr 232) till 1942 års riksdag föreslogs, att dyrtidstilläggen under budgetåret 1942/43 skulle utgå med såväl procentuellt å förmånerna beräknade belopp (månadsbelopp) som med fixa belopp, anfördes som skäl därtill, att enligt undersökningar, som verkställdes av socialstyrelsen, vissa tecken tydde på att prisstegringarna å av folkpensionärer nyttjade förenödenheter till sina absoluta tal vore ganska lika i de olika dyrortsgrupperna, varför de till sina belopp, i procent räknade, icke följde tilläggs pensionernas eller inkomsternas storlek. Vidare anfördes, att mot systemet med procentuella dyrtidstillägg i främsta rummet anmärkts, att det ställde förmånstagare i de lägre dyrortsgrupperna i en relativt sämre ställning än förmånstagarna i den högsta dyrortsgruppen, men därjämte att förmånstagare med egen inkomst missgynnades, varigenom villigheten att utföra arbete kunde minskas. I detta sammanhang erinrades emellertid om att de lagändringar, som samtidigt föreslogos, innebure ökade förmåner för tilläggs pensionärer med egen inkomst.

Som skäl för att de föreslagna fixa tilläggen skulle vara lika stora i alla ortsgrupper och för alla förmånstagare åberopades av pensionsstyrelsen tidigare gjorda uttalande, att denna metod vore den enda praktiskt genomförbara.

Riksdagen, som visserligen ansåg att fixa dyrtidstillägg medförde bl. a. den olägenheten, att de av praktiska skäl måste utgå med samma belopp, oavsett storleken av den förmån varå de skulle beräknas, kom till den uppfattningen, att den föreslagna medelvägen mellan procentuella och fixa tillägg i huvudsak utgjorde en godtagbar lösning för budgetåret 1942/43, och vidtog endast den ändringen i förslaget, att dyrtidstilläggen varje gång skulle utgå med minst ett månadsbelopp. Ifrågavarande ändring motiverades med att de sämst ställda pensionstagarna i ortsgrupp 3 och vissa i ortsgrupp 2 vid ett antagande av Kungl. Maj:ts förslag skulle komma i en sämre ställning än vid en fortsatt tillämpning av systemet med enbart procentuella tillägg.

Som motiv för en fördelning av dyrtidstilläggen med två månadsbelopp under andra halvåret 1942 och med två fixa belopp å 35 kronor under första halvåret 1943 anfördes i propositionen, att för en dylik fördelning talade, förutom vissa praktiska skäl, den omständigheten, att de fixa tilläggen, vilka för det stora antalet förmånstagare, som tillhörde ortsgrupp 1, vore förmånligare än de procentuella tilläggen, borde utgivas till tiden efter de sistnämnda, då ju levnadskostnaderna i varje fall icke kunde förväntas bliva minskade under den tid, som ifrågavarande dyrtidstillägg avsåge.

Framställning från pensionsstyrelsen rörande dyrtidstillägg för budgetåret 1943/44.

Pensionsstyrelsens framställning.

I skrivelse den 30 april 1943 har pensionsstyrelsen framlagt utredning och förslag rörande dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättningar.

Pensionsstyrelsen erinrar därom, att, då Kungl. Maj:ts förslag till dyrtidstillägg för budgetåret 1942/43 utarbetades, socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex visade en levnadskostnadsökning från början av det nu pågående världskriget av $34\frac{1}{4}$ procent. En kompensation härav krävde fyra månadsutbetalningar av dyrtidstillägg. Från och med den 1 oktober 1942 utgjorde levnadskostnadsökningen enligt nyssnämnda index 41.67 procent (levnadskostnadstalet har höjts från 108 till 153), vilken, om dyrtidstillägget skulle utbetalas enbart i form av procentuella belopp, skulle motsvara jämnt 5 extra månadsbelopp ($5 \times 8\frac{1}{3} \%$).

Till ledning för övervägandena rörande dyrtidstilläggen under nästa budgetår har pensionsstyrelsen upprättat följande två tabeller.

Pensionsstyrelsen har påpekat, att i tab. 1 en sammanställning lämnades i fråga om folkpensioner av vederbörandes årliga totalinkomster enligt vissa alternativ till dyrtidstilläggsbestämmelser, omfattande två alternativ med, liksom nu, 4 och tre alternativ med 5 månadsutbetalningar per år. Av de olika månadstilläggen hade en del antagits motsvara månadsbelopp och de övriga utgöra 35 kronor, dock minst ett månadsbelopp, vid fem månadsutbetalning-

Tab. 1. Årlig totalinkomst i kronor.

Antal tillägg	I ortsgrupp 1 vid en egen inkomst av					
	0 kr. ¹	300 kr.	400 kr.	500 kr.	690 kr.	700 kr.
4, varav 2 å 35 kr.	443: 33	685: —	726: 67	768: 33	847: 50	770: —
4 å 35 kr.	460: —	710: —	760: —	810: —	905: —	770: —
5, varav 2 å 35 kr.	470: —	707: 50	745: —	782: 50	853: 75	770: —
5, » 3 » 35 »	478: 33	720: —	761: 67	803: 33	882: 50	770: —
5 å 35 kr.	495: —	745: —	795: —	845: —	940: —	770: —
	I ortsgrupp 2 vid en egen inkomst av					
	0 kr. ¹	300 kr.	400 kr.	500 kr.	890 kr.	900 kr.
4, varav 2 å minst 35 kr.	560: —	801: 67	843: 33	885: —	1,047: 50	970: —
4 å minst 35 kr.	560: —	810: —	860: —	910: —	1,105: —	970: —
5, varav 2 å minst 35 kr.	595: —	832: 50	870: —	907: 50	1,053: 75	970: —
5, » 3 » 35 »	595: —	836: 67	878: 33	920: —	1,082: 50	970: —
5 å minst 35 kr.	595: —	845: —	895: —	945: —	1,140: —	970: —
	I ortsgrupp 3 vid en egen inkomst av					
	0 kr. ¹	300 kr.	400 kr.	500 kr.	1,090 kr.	1,100 kr.
4, varav 2 å minst 35 kr.	693: 33	926: 67	960: —	1,001: 67	1,247: 50	1,170: —
4 å minst 35 kr.	693: 33	926: 67	960: —	1,010: —	1,305: —	1,170: —
5, varav 2 å minst 35 kr.	736: 67	965: 83	995: —	1,032: 50	1,253: 75	1,170: —
5, » 3 » 35 »	736: 67	965: 83	995: —	1,036: 67	1,282: 50	1,170: —
5 å minst 35 kr.	736: 67	965: 83	995: —	1,045: —	1,340: —	1,170: —
5, varav 2 å 35 kr.	720: —	957: 50	995: —	1,032: 50	1,253: 75	1,170: —
5, » 3 » 35 »	711: 67	953: 33	995: —	1,036: 67	1,282: 50	1,170: —
5 å 35 kr.	695: —	945: —	995: —	1,045: —	1,340: —	1,170: —

är alternativt 35 kronor utan dylik minimibegränsning. Då grundpensionen i samtliga fall antagits uppgå till 70 kronor, skilde sig de alternativ, där de fixa tilläggen utgjorde 35 kronor utan begränsning till minst ett månadsbelopp, från de övriga endast i ortsgrupp 3 vid egen inkomst, understigande 400 kronor (se i tabellen kursiverade belopp).

I näst sista kolumnen av tab. 1 hade inkomsten inom varje ortsgrupp antagits så hög, att den utgående tilläggs pensionen uppginge till endast 5 kronor och i sista kolumnen hade inkomsten bestämts till så högt belopp, att den nått och jämnt uteslöte från tilläggs pension, varför här endast medtagits grundpension. Vid en jämförelse av beloppen i dessa båda kolumner befundes, bland annat, att ju flera fixa tillägg som inginge i dyrtidstillägget, desto större bleve klyftan mellan dem som hade lägsta tilläggs pension och dem som ej hade någon tilläggs pension.

I tab. 2 angäves de enligt de olika alternativen utgående dyrtidstilläggen i procent av folkpensionen.

¹ Vid egen inkomst av 200 kronor eller därunder utgör totalinkomsten här angivet belopp, ökat med den egna inkomsten

Tab. 2. Dyrtidstillägg i procent av folkpensionen.
(Levnadskostnadsstegring från hösten 1939 41.67 %.)

Antal tillägg	E g e n i n k o m s t			
	0—200 kr.	300 kr.	400 kr.	500 kr.
	O r t s g r u p p 1			
4, varav 2 å 35 kr.	38.54	42.59	48.49	57.84
4 å 35 kr.	43.75	51.85	63.64	82.35
5, varav 2 å 35 kr.	46.87	50.93	56.82	66.18
5, , 3 , 35 ,	49.48	55.56	64.40	78.43
5 å 35 kr.	54.69	64.81	79.55	102.94
	O r t s g r u p p 2			
4, varav 2 å minst 35 kr.	33.33	35.59	38.54	42.59
4 å minst 35 kr.	33.33	37.84	43.75	51.85
5, varav 2 å minst 35 kr.	41.67	43.92	46.87	50.93
5, , 3 , , 35 ,	41.67	45.05	49.48	55.56
5 å minst 35 kr.	41.67	47.30	54.69	64.81
	O r t s g r u p p 3			
4, varav 2 å minst 35 kr.	33.33	33.33	33.33	35.59
4 å minst 35 kr.	33.33	33.33	33.33	37.84
5, varav 2 å minst 35 kr.	41.67	41.67	41.67	43.92
5, , 3 , , 35 ,	41.67	41.67	41.67	45.05
5 å minst 35 kr.	41.67	41.67	41.67	47.30
5, varav 2 å 35 kr.	38.46	39.89	41.67	43.92
5, , 3 , 35 ,	36.88	39.—	41.67	45.05
5 å 35 kr.	33.65	37.23	41.67	47.30

Pensionsstyrelsen har framhållit, att det syntes styrelsen som om icke något av de medtagna alternativen med 4 månadsutbetalningar skulle ge pensionsstagare i ortsgруппerna 2 och 3 med 200 kronors egen inkomst eller därunder tillräcklig kompensation för dyrtiden vid nuvarande levnadskostnadsindex.

Vid bedömning av de olika alternativen med 5 månadsutbetalningar borde man, enligt pensionsstyrelsens mening, tillerkänna det förhållandet, att åtskilliga folkpensionstagare, som hade andra inkomster än folkpension, erhöles kompensation å dessa på annat sätt, en viss betydelse. Styrelsen ville erinra om att inkomster, som utginge i naturaförmåner, enligt av Kungl. Maj:t fastställda regler upptoges till synnerligen låga förkrigsvärden. Med hänsyn till den efterfrågan på arbetskraft, som för närvarande rådde, och därtill att pensionsmyndigheterna — särskilt före höjningen av den avdragsfria inkomsten — uppskattade arbetsinkomsten förhållandevis lågt torde man vidare kunna utgå ifrån att den faktiskt utgående arbetsinkomsten i åtskilliga fall överstege den beräknade. Pensionsstyrelsen togs slutligen, i enlighet med statsmakternas uttalande, vid inkomstberäkningen icke hänsyn till kristilllägg å statliga pensioner eller sådana tillägg till arbetsgivarepension, som vore jämförliga därmed.

Pensionsstyrelsen har härefter anfört:

Redan i sina förut avgivna utredningar och förslag rörande dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. har pensionsstyrelsen framhållit, att det icke torde vara möjligt att finna ett invändningsfritt system för dyrtidstilläggens beräkning, vilket dessutom har den fördelen att snabbt kunna bringa de ökade förmånerna till landets över 450,000 tilläggpensionstagare. Pensionsstyrelsen har ock givit uttryck åt den uppfattningen — i ökad grad motiverad efter vidtagandet av de ändringar i lagarna om folkpensionering och om barnbidrag, som trätt i kraft den 1 januari 1943 — att ett system med procentuella tillägg torde vara det, mot vilket de minsta invändningarna kunna göras. Styrelsen har i sina förut berörda förslag närmare utvecklat skälen för denna ståndpunkt. Här må, under hänvisning jämväl till tabellerna i det föregående, endast framhållas, att ett sådant system i stort sett gynnar de folkpensionstagare, som torde ha det sämst ställt och kunna antagas åtnjuta ingen eller ringa kompensation från annat håll, medan övriga folkpensionstagare erhålla mindre hjälp. Genom att dyrtidstillägget vid procentuella tillägg avtar med sjunkande tilläggpension blir det icke heller någon större klyfta mellan den som har lägsta tilläggpension och den som ingen sådan har. I detta sammanhang må ock påpekas, att de inkomstgränser, som enligt folkpensioneringslagens huvudbestämmelser (6 §) utesluta från tilläggpension, utgöra, om hänsyn ej tages till eventuell privilegierbar inkomst, för äkta makar 1,400, 1,800 och 2,200 kronor i resp. ortsgrupper samt för ensamstående hälften av de angivna beloppen.

Av vad sålunda anförts har pensionsstyrelsen ansett framgå, att, när pensionsstyrelsen nu funne sig med anledning av de sedan början av år 1942 stegrade levnadskostnaderna böra för budgetåret 1943/44 föreslå ett större dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd än det som utginge under innevarande budgetår, styrelsen från sina utgångspunkter och under hänvisning till i tabellerna 1 och 2 lämnade uppgifter icke ansåge sig kunna tillstyrka ett utökande av de fixa månadsbeloppens antal utöver de två nu utgående. Ökningen borde enligt styrelsens åsikt ske på så sätt, att de procentuella tilläggen, innevarande budgetår utgörande två månadsbelopp, utökades med ett tredje månadsbelopp.

Styrelsen har härom vidare anfört:

Som av tabellerna framgår skulle med en dylik anordning — även om det icke bestämdes att varje tillägg skulle utgöra minst ett månadsbelopp — samtliga folkpensionärer, som enligt hittills gällande regler äro berättigade till dyrtidstillägg, få en förbättring av utgående förmåner. De enda folkpensionstagare med tilläggpension som emellertid med ett sådant förslag icke skulle få dyrtidstillägg å folkpensionen motsvarande minst levnadskostnadsökningen enligt socialstyrelsens index skulle, såsom framgår av tab. 2, vara de folkpensionärer i ortsgrupp 3 som ha inkomst under 400 kr. Med hänsyn till det otvivelaktiga behovet hos dessa folkpensionstagare att få så stort dyrtidstillägg som möjligt samt till angelägenheten icke minst ur folkpsykologiska synpunkter att jämväl dessa få den kompensation å folkpensionen som nu gällande index utvisar anser pensionsstyrelsen att nuvarande regel att varje tillägg skall utgöra minst ett månadsbelopp alltjämt bör tillämpas.

Pensionsstyrelsen har härefter förklarat, att, i överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande folkpensioner och invalidunderstöd, jämväl dyrtidstilläggen å barnbidrag under nästkommande budgetår borde utökas med ett månadsbelopp. Skulle emellertid de fixa tilläggen å först-

nämnda förmåner utgå med 35 kronor utan hänsyn till pensionens eller understödets storlek, borde motsvarande förändring i nuvarande bestämmelser rörande dyrtidstillägg å barnbidrag vidtagas.

Beträffande frågan om dyrtidstillägg å blindhetsersättningar har pensionsstyrelsen yttrat:

Till en början må anmärkas att genom de ändringar i lagen om folkpensionering, som trätt i kraft den 1 januari 1943, även i billigaste ortsgrupp samtliga blinda som uppbära blindhetsersättning men icke åtnjuta annan inkomst blivit berättigade till tilläggspension eller invalidunderstöd. Då pensionsstyrelsen vid beräklandet av de blindas årsinkomst icke medräknar dyrtidstillägg å blindhetsersättning, skulle ingen förändring härutinnan inträda även för den händelse dyrtidstillägget bestämdes till så högt belopp att det samma jämte blindhetsersättningens grundbelopp, 500 kr., komme att uppgå till den årsinkomst som numera i ortsgrupp 1 utesluter från rätt till tilläggspension, nämligen 700 kr. Blinda med ingen eller ringa inkomst utöver blindhetsersättningen erhålla sålunda icke blott dyrtidstillägg å blindhetsersättningen utan även sådant tillägg, med däri ingående fixa belopp, å folkpensionen eller invalidunderstödet. Pensionsstyrelsen anser emellertid detta förhållande icke böra medföra att dyrtidstillägget å blindhetsersättningarna bestämmas till lägre belopp än dyrtidstillägget å folkpensioner av motsvarande storlek. Styrelsen finner det därför skäligt, att jämväl dyrtidstilläggen å blindhetsersättningar för nästkommande budgetår ökas med ett månadsbelopp. Lämpligen synes emellertid böra föreskrivas, att — då ur utbetalnings-synpunkt några hinder härför ej föreligga — dyrtidstillägg å blindhetsersättningar skall utgå med ett för hela budgetåret angivet belopp samt utbetalas samtidigt med blindhetsersättningen, d. v. s. kvartals- eller månadsvis [se 2 § kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 105) angående sättet och tiden för utbetalning av blindhetsersättning]. Då varje månadsbelopp utgör 41 kronor 67 öre och således fem månadsbelopp 208 kronor 35 öre, torde dyrtidstilläggets storlek böra bestämmas till 208 kronor. Därest även beträffande blindhetsersättningarna två av de fem tilläggen skulle begränsas till 35 kronor — varigenom dyrtidstillägget skulle bliva lika stort å blindhetsersättning som å en med samma belopp (500 kr.) utgående folkpension — synes dyrtidstillägget å blindhetsersättningar böra utgå med 196 kronor.

Pensionsstyrelsen har härefter föreslagit, att, då levnadskostnaderna torde vara relativt störst under vinterhalvåret, av de fem tillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, som skulle utgå enligt styrelsens förslag, det första och det sista borde avse vardera tre månader samt de tre övriga vart och ett två månader.

Vad beträffar valet av de månader, under vilka tilläggen skulle utbetalas, borde man enligt pensionsstyrelsens mening med hänsyn därtill, att det sista tillägget för innevarande budgetår utbetalades under maj månad, utbetala det första för nästkommande budgetår under augusti månad. De tre följande borde sedan lämpligen kunna utbetalas varannan månad, eller under oktober, december och februari, samt det sista tillägget under maj månad. Samtliga tillägg skulle då omfatta förutom utbetalningsmånaden även efterföljande månad samt det första och det sista tillägget även föregående månad. De två fixa tilläggen skulle lämpligen kunna utbetalas under augusti månad 1943 och maj månad 1944.

I förevarande sammanhang må omnämnas, att fattigvårdsstyrelsernas samarbetsdelegation i skrivelse den 30 december 1942 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättningar kunde utbetalas månadsvis.

I yttrande den 10 mars 1943 över nämnda framställning har pensionsstyrelsen hemställt, att samarbetsdelegationens förslag icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd i fråga om utbetalningen av dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd. I den del framställningen avsåge omläggning av utbetalningen av dyrtidstillägg å månadsvis utgående barnbidrag och blindhetsersättningar har pensionsstyrelsen i yttrandet funnit sig icke hava skäl avstyrka ett tillmötesgående av densamma.

Pensionsstyrelsen har nu i sin skrivelse den 30 april 1943 förklarat, att en omläggning till utbetalning månadsvis av dyrtidstillägg å månadsvis utgående barnbidrag förutsatte att, om flera procentuella och fixa dyrtidstillägg förekomme, tillägg av samma natur inbördes omfattade lika långa tidsperioder. Detta skulle bli fallet enligt styrelsens i skrivelsen framlagda förslag. Om däremot dyrtidstilläggen fördelades på annat sätt, så att ettdera slaget av tillägg komme att omfatta såväl två- som tremånadersperioder, skulle utbetalning av dyrtidstillägg å barnbidrag icke utan vidlyftiga extra anordningar kunna ske månadsvis.

Beträffande kostnaderna för de olika dyrtidstilläggen har pensionsstyrelsen framhållit, att man med tillräcklig noggrannhet kunde beräkna desamma med ledning av de verkliga kostnaderna för respektive förmåner och på desamma belöpande dyrtidstillägg under de olika kvartalen 1942 och första kvartalet innevarande år. En sammanställning av sistnämnda kostnader utvisade följande:

Totalkostnader i miljoner kronor.

	1:a kvart. 1942	2:a kvart. 1942	3:e kvart. 1942	4:e kvart. 1942	1:a kvart. 1943
Folkpensioner och invalidunderstöd ¹	38.77	40.70	39.23	44.36	42.03
Dyrtidstillägg å samma	12.52	12.65	12.52	13.09	16.60
Summa	51.29	53.35	51.75	57.45	58.63
Barnbidrag	2.95	2.94	2.85	2.87	2.82
Dyrtidstillägg å samma	0.96	0.97	0.97	0.97	1.13
Summa	3.91	3.91	3.82	3.84	3.95
Blindhetsersättningar	0.402	0.402	0.406	0.405	0.405
Dyrtidstillägg å samma	0.134	0.134	0.135	0.135	0.135
Summa	0.536	0.536	0.541	0.540	0.540

¹ Här ingå även grund- och avgiftspensioner, vilka icke berättiga till dyrtidstillägg.

Pensionsstyrelsen har härom vidare anfört:

På grund av ojämnheten i kostnaderna för dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd under år 1942, vilken till stor del torde kunna tillskrivas den ojämnhet, med vilken fattigvårdssamhällena lyfta pensionerna för av dem omhändertagna pensionstagare, torde man vid en kostnadsberäkning böra för varje procentuellt tillägg under år 1942 räkna med den genomsnittliga utbetalningen per kvartal eller 12.70 miljoner kronor. Då genom omräkningen per den 1 januari 1943 tilläggs pensionerna och invalidunderstöden ökades med inalles 10.7 miljoner kronor och $\frac{1}{12}$ härav utgör i det närmaste 0.9 miljoner kronor, skulle man för år 1943 kunna uppskatta kostnaden för ett procentuellt tillägg till nuvarande pensionstagare till 13.6 miljoner kronor. Av tabellens uppgift rörande kostnaderna för första kvartalet 1943 ser man då, att ett fixt tillägg för närvarande kostar omkring 3 miljoner kronor mer än ett procentuellt tillägg, eller 16.6 miljoner kronor. De fixa tilläggen utgå nu med minst ett månadsbelopp varje gång. Skulle denna bestämmelse icke ha funnits, torde man ha kunnat räkna med att kostnaderna för ett fixt tillägg stannat vid ett belopp av omkring 16.1 miljoner kronor.

Kostnaderna under budgetåret 1943/44 komma dock att ställa sig något högre av det skäl, att nya pensionstagare tillkomma på grund av den nyligen företagna höjningen av de inkomstgränser, vilka utesluta från rätt till tilläggs pension och invalidunderstöd. Den härigenom inträdande kostnadsökningen kommer att betyda relativt större ökning av det fixa än av det procentuella tillägget. Man torde därför böra räkna med 13.7 miljoner kronor för ett procentuellt och 16.9 miljoner kronor för ett tillägg å 35 kronor, dock minst ett månadsbelopp, samt 16.4 miljoner kronor för ett tillägg å 35 kronor, utgående utan dylik minimibegränsning. Totalkostnaden för tre procentuella och två fixa tillägg under budgetåret 1943/44 skulle då i fråga om folkpensioner och invalidunderstöd kunna beräknas till — enligt styrelsens förslag — inalles 74.9 miljoner kronor.

För barnbidrag skulle totalkostnaden kunna beräknas till 1 miljon kronor för de procentuella och omkring 1.2 miljoner kronor för de övriga tilläggen eller till inalles omkring 5.4 miljoner kronor.

I fråga om blindhetsersättningar kunna kostnaderna enligt styrelsens förslag uppskattas sammanlagt till 0.67 miljoner kronor. Begränsades dyrtidstillägget till 196 kronor, bleve kostnaden 0.64 miljoner kronor.

Vad beträffar landstingens och kommunernas bidrag till kostnaderna för dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd samt barnbidrag har pensionsstyrelsen anfört:

Bidragen torde böra beräknas i fråga om de procentuella tilläggen på det sätt, att landstingens och kommunernas andelar för kalenderåren 1943 och 1944 i de förmåner, å vilka tilläggen beräknas, ökas med $8\frac{1}{3}$ procent för varje procentuellt tillägg, som utbetalas under respektive år. I fråga om de fixa tilläggen torde däremot kommunernas bidrag böra bestämmas olika för olika dyrtidsgrupper, eftersom nämnda tillägg i procent av förmånerna variera betydligt med ortsgrupperna.

Enligt av styrelsen verkställda kalkyler borde sålunda kommunerna bidra till vart och ett av de fixa tilläggen enligt styrelsens förslag med nedanstående procent av andelen i årskostnaderna för den förmån, varå dyrtidstillägget utgår,

i ortsgrupp 1	11.3	procent
» » 2	8.9	»
» » 3	8.5	»

I genomsnitt motsvara dessa bidrag 10.3 procent av årskostnaden, exklusive dyrtidstillägg.

Vad landstingens andelar i kostnaderna för dyrtidstilläggen angår, torde det bli va alltför komplicerat att räkna annorlunda än med en genomsnittlig förhöjning av årskostnaderna med 10.3 procent för varje fixt tillägg.¹

Beträffande erfordrerliga statsanslag för budgetåret 1943/44 för de olika alternativen till dyrtidstilläggsbestämmelser har pensionsstyrelsen hänvisat till en tabell av följande utseende:

Erforderliga statsanslag till dyrtidstillägg för budgetåret 1943/44 i miljoner kronor

Antal dyrtidstillägg	Statens andel i dyrtidstillägg å			Inalles
	folkpensioner och invalidunderstöd	barnbidrag	blindhetsersättningar	
4, varav 2 å minst 35 kr. ²	49.60	3.69	0.54	53.83
4 å minst 35 kr. ²	54.80	4.02	0.54	59.36
5, varav 2 å minst 35 kr. ²	60.70	4.53	0.67	65.90
5, » 3 » » 35 » ²	63.80	4.70	0.67	68.67
5 å minst 35 kr. ²	68.50	5.03	0.67	74.20
5, varav 2 å 35 kr. ²	59.90	4.52	0.64	65.06
5, » 3 » 35 » ²	62.10	4.69	0.64	67.43
5 å 35 kr. ²	66.50	5.01	0.64	72.15

Pensionsstyrelsen har vidare påpekat, att till de i tabellen angivna kostnaderna borde läggas ersättning till postverket för utbetalning av dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd, vilken kostnad kunde beräknas till 85,000 kronor för varje tillägg. Från förslagsanslaget till ersättning till postverket för pensionsutbetalningar utbetalades ersättning halvårsvis i efterskott. Från anslaget för budgetåret 1943/44 skulle sålunda utbetalas ersättning för utbetalningarna under år 1943.

Pensionsstyrelsen har till sist i sin skrivelse ansett sig böra erinra därom, att kommunernas andelar i de under första halvåret 1943 utgående fixa tilläggen fastställts utan hänsyn till den ortsgрупп, som kommunen tillhörde. Detta förhållande syntes kunna tillskrivas den omständigheten, att några mera ingående beräkningar rörande dyrtidstilläggens betydelse i de olika dyrtidstgrupperna icke förelågo vid tiden för fastställandet. Styrelsen har i detta sammanhang framhållit, att om styrelsens nu framlagda förslag till andra grunder för beräkningen av kommunernas andelar i de fixa tilläggen i princip skulle vinna statsmakternas godkännande, sådan justering av förslaget, i vad det avsåge andra halvåret 1943, skulle kunna ifrågasättas, att inom varje ortsgрупп kommunernas andelar för hela år 1943 komme att utgå med in-

¹ Vid fixa tillägg, utgående utan hänsyn till pensionens, respektive barnbidragets storlek, borde kommunandelarna i ortsgруппerna 2 och 3 utgöra för varje tillägg 8.7, respektive 7.0 % av årskostnaden för respektive förmån och landstingens bidrag 10.0 %.

² Här har för enkelhets skull endast angivits det belopp 35 kr., som hänför sig till dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd.

alles de belopp, som skulle hava utgått, för den händelse de nya grunderna tillämpats även för det första halvåret. En dylik justering skulle icke inverka på de erforderliga statsanslagens storlek.

Yttranden över pensionsstyrelsens framställning.

Över pensionsstyrelsens framställning den 30 april 1943 hava, efter remiss, yttranden avgivits av socialstyrelsen, statskontoret, generalpoststyrelsen och socialvårdskommittén samt styrelserna för svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet. Svenska landskommunernas förbund, som jämväl beretts tillfälle att avgiva yttrande i ärendet, har icke begagnat sig därav.

Statskontoret och *generalpoststyrelsen* förklara sig icke hava något att erinra mot pensionsstyrelsens förslag.

Styrelsen för *svenska landstingsförbundet* har icke heller någon erinran mot att en ytterligare förbättring av hithörande dyrtidstillägg kommer till stånd men förklarar sig anse det önskvärt — vilket jämväl i tidigare sammanhang uttalats — att landstingen befrias från att deltaga i finansieringen av dyrtidstilläggen.

Styrelsen för *svenska stadsförbundet* förklarar, utan att vilja ingå på någon prövning av själva formerna för dyrtidstillägg å nu ifrågavarande förmåner, att dyrtidstillägg under rådande ekonomiska förhållanden vore ofrånkomliga. Styrelsen ville icke heller motsätta sig förslaget, att kommunerna skulle få bära sin andel av kostnaderna. Men då i pensionsstyrelsens förslag uttalades, att det »skulle kunna ifrågasättas», att de för andra halvåret 1943 avsedda grunderna skulle komma i tillämpning för hela år 1943, ville styrelsen bestämt motsätta sig ett realiserande av denna tanke. Hade grunderna för kommunernas deltagande i kostnaderna för viss period fixerats, måste det anses fullständigt uteslutet att dessa nu rubbades därför att man för framtiden ville finna andra normer. En retroaktiv tillämpning syntes i förevarande fall icke ens kunna »ifrågasättas».

Socialvårdskommittén finner en ökning av hittills utgående dyrtidstillägg befogad med hänsyn till den levnadskostnadsökning, som inträtt sedan dyrtidstillägg senast beslutades, och tillstyrker att dyrtidskompensationen hederdes i form av ännu ett procentuellt tillägg. Härom anför kommittén:

En utbyggnad av systemet med fixa tillägg innebär, att för de pensionärer, som ha någon inkomst av annat slag, dyrtidskompensationen relativt sett blir större än för övriga förmånstagare. Detta resultat kan icke anses tillfredsställande, framför allt med hänsyn tagen till att de pensionärer, som ha andra inkomster än folkpensionen, ofta erhålla kompensation på annat sätt. Sålunda uppskattas de inkomster, vilka utgå i naturaförmåner, till värden, som under nu rådande förhållanden äro alltför låga. Därjämte torde kunna förutsättas, att den faktiska arbetsinkomsten för de folkpensionärer, vilkas inkomst av arbete av pensionsmyndigheterna fastställts före kriget, i åtskilliga fall numera är högre än den sålunda fastställda. Härtill kommer att enligt pensionsstyrelsens beräkning kostnaderna för ett fixt tillägg överstiga kostnaderna för ett procentuellt sådant med över 3 millioner kronor. Jämväl skäl av statsfinansiell natur tala således för stark återhållsamhet vid användningen av systemet med fixa tillägg.

En ledamot av socialvårdskommittén, herr Wallén, förklarar, att han beträffande dyrtidstilläggen å folkpensionerna icke kan ansluta sig till metoden att giva ökad dyrtidskompensation genom procentuellt tillägg samt anför härom:

Mot ett kompensationsystem, vari procentuella dyrtidstillägg intaga en mera betydande plats, kan anmärkas, att det ställer förmånstagare i de lägre dyrortsgrupperna i en relativt sämre ställning än förmånstagare i den högsta dyrortsgruppen. I samma mån som systemet med fixa tillägg utbygges sker en utjämning mellan dyrortsgrupperna. En dylik utjämning är under nuvarande förhållanden mer än någonsin befogad. Skillnaden mellan levnads-kostnadernas höjd på landsbygden och i städerna försvinner allt mera. En bidragande orsak härtill är numera, att hyresmarknaden i städer och stadsliknande samhällen i allmänhet är underkastad offentlig reglering, medan så icke är fallet beträffande den egentliga landsbygden.

Jag finner därför, att man vid bestämmandet av metoden för dyrtidskompensation åt folkpensionärerna bör fortsätta på den väg, som man vid föregående års riksdag slog in på, nämligen att utbygga de fixa bidragen. I motsats till kommitténs majoritet anser jag därför, att det nya dyrtidstillägget bör utgå med ett fixt månadsbelopp, lika för samtliga dyrortsgrupper.

Socialstyrelsen anför inledningsvis, att ett genomförande av pensionsstyrelsens förslag skulle innebära, att de personer, som åtnjöte folkpension eller invalidunderstöd, även för nästa budgetår skulle beredas full kompensation för den från krigets början inträdda genomsnittliga levnadskostnadsökningen, sådan denna höjning komme till uttryck i den av socialstyrelsen beräknade allmänna levnadskostnadsindex. Hänsyn hade alltså därvid icke tagits till det förhållandet, att levnadskostnaderna för folkpensionärer o. d. åtminstone under krisåren företett en delvis annan utveckling än motsvarande kostnader för den s. k. normalfamilj, vars konsumtion hitintills legat till grund för den officiella levnadskostnadsindex. Socialstyrelsen funne det emellertid ur sina synpunkter naturligt, att skiljaktigheterna härvidlag beaktades vid avgörandet av frågan om dessa dyrtidstillägg. Detta så mycket mer, som fastare hållpunkter numera vunnits för en jämförelse mellan levnadskostnadernas genomsnittliga förändringar för å ena sidan ett folkpensionärshushåll och å andra sidan ett normalhushåll. Det härför erforderliga uppgiftsmaterialet hade erhållits genom den i november 1941 verkställda allmänna hushållsbudgetundersökningen, vilken omfattade bland annat 189 pensionärshushåll, bestående av ensamboende pensionärer och makar.

Med stöd därav hade utförts en preliminär beräkning av den genomsnittliga levnadskostnadsstegringen för ett pensionärshushåll från 1 juli 1939 till 1 april 1943. Man hade därvid utgått från de officiella indextal, som uträknats för följande i en hushållsbudget ingående delposter, nämligen livsmedel, bostad, bränsle och lyse, beklädnad samt övriga utgifter, och sammanvägt dessa indextal i de proportioner, varmed de befunnits ingå i folkpensionärernas genomsnittliga utgiftsbudget, sådan denna framträtt vid 1941 års hushållsbudgetundersökning. Endast i fråga om livsmedelsindex hade vidtagits en korrigerig, betingad av den väsentligt större roll, som livsmedelsrabatterna spelade i en pensionärsbudget. Till jämförelse därmed hade framräk-

nats motsvarande stegringstal för ett normalhushåll. Indextalen för kostnadsförändring utgjorde — med juni 1939 såsom utgångspunkt — per mars 1943 för folkpensionärshushåll 126 och för normalhushåll 142.

Socialstyrelsen gör emellertid följande påpekande:

Det speciella viktsystem, som använts vid framräkningen av de särskilda indextalen för pensionärshushåll, grundar sig på ett ganska begränsat uppgiftsmaterial (189 hushåll). Då därtill kommer, att det vid den allmänna levnadskostnadsberäkningen begagnade prismaterialet icke i alla avseenden helt lämpar sig för en särskild folkpensionärsindex, torde icke alltför vittgående slutsatser kunna dragas av de nyssnämnda jämförelsetalen. Så mycket är dock klart, att hushållskostnadernas stegring fram till den 1 april 1943 för folkpensionärerna måste hava legat icke obetydligt under den allmänna levnadskostnadsstegringen för motsvarande tid. För folkpensionärshushållet noteras nämligen från den 1 juli 1939 en höjning av i genomsnitt 26 procent mot 42 procent för normalhushållet. Detta beror i främsta rummet på att de i det närmaste stillastående bostadskostnaderna spela en proportionsvis betydligt större roll i utgiftsbudgeten för pensionärshushåll (30 procent) än för andra hushåll (10 procent). Även livsmedelsposten väger förhållandevis tyngre i pensionärsbudgeten, vilket i förening med rabattsystemets större betydelse för folkpensionärerna i sin mån bidrager att förklara de genomsnittligt lägre stegringstalen för denna grupp.

Efter att hava erinrat om att dyrtidstilläggen för budgetåret 1943/44 enligt pensionsstyrelsens förslag skulle komma att minst motsvara $41\frac{2}{3}$ procent av de utgående pensionsbeloppen framhåller socialstyrelsen, att det — med utgångspunkt från de nyss omförmälda beräkningarna rörande levnadskostnadsstegringen för folkpensionärer — syntes kunna ifrågasättas, om tillräckliga skäl föreläge för vidtagande av en ytterligare förbättring av tilläggen i enlighet med pensionsstyrelsens förslag. Det syntes icke sannolikt, att levnadskostnaderna för pensionärerna sedan sommaren 1939 stigit med i genomsnitt mer än 30 à 35 procent. Härtill komme, vilket även påpekats i förslaget, att man måste räkna med att en hel del folkpensionärer, bland annat de som uppbure inkomster in natura, i verkligheten åtnjöte högre egna inkomster än de som lades till grund vid beräkningen av tilläggs pensionerna. Under sådana förhållanden syntes den nu förordade ytterligare höjningen av tilläggen innebära en överkompensation, som knappast kunde motiveras enbart med hänsyn till den under krigsåren inträdda levnadskostnadsstegringen för pensionärgruppen. En dyrtidsförbättring i nuvarande läge å något mer än 40 procent skulle med andra ord kunna sägas innefatta även en viss reell förhöjning av själva pensionsbeloppen.

Socialstyrelsen yttrar vidare:

Beaktas må emellertid, att de nuvarande folkpensionerna — varvid dock bortses från de från och med den 1 januari 1943 införda ändrade avdragsreglerna vid fastställande av tilläggs pension — avpassats vid en tidpunkt (år 1937), då det allmänna prisläget låg vid en lägre nivå än vid tiden för det nuvarande krigets utbrott. Med hänsyn härtill synes det vid avvägningen av de speciella dyrtidstilläggen för pensionärerna i viss mån berättigat att räkna med den högre stegring av levnadskostnaderna, som inträffat sedan 1937 års lagändringar beslötas av statsmakterna. För att närmare klargöra

de sedan dess inträdda förändringarna i levnadskostnaderna för pensionärs och andra hushåll ha på motsvarande sätt som förut angivits framräknats vissa indexserier, utvisande kostnadsökningen från den 1 juli 1937 fram till den 1 april 1943. För sistnämnda tidpunkt ha därvid erhållits följande index-tal för i hushållsbudgeten ingående utgiftsposter:

	Livs- medel	Bo- stad	Bränsle o. lyse	Bekläd- nad	Skat- ter	Övriga utgifter	Samt- liga
Pensionärshushåll.....	145	(103)	(167)	(173)	—	(144)	131
Normalhushåll	151	103	167	173	174	144	148

För ett pensionärshushåll har sålunda den genomsnittliga levnadskostnadsökningen, om den 1 juli 1937 väljes såsom bas, enligt dessa beräkningar uppgått till 31 procent, mot 26 procent räknat från och med den 1 juli 1939. Även om man tager i betraktande utvecklingen ända från mitten av år 1937, förefaller alltså det för nästkommande budgetår föreslagna dyrtidstillägget för folkpensionärerna innebära en viss överkompensation.

Efter dessa erinringar anför emellertid socialstyrelsen, att styrelsen, ehuru anledning till tvekan således icke sänkades, likväl icke velat motsätta sig ett genomförande av det av pensionsstyrelsen nu framlagda förslaget om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd. Hänsyn hade därvid främst tagits till den omständigheten, att det material, på vilket en särskild index för pensionärer m. fl. vilade, vore jämförelsevis svagt. Uppenbart vore, att den allmänna levnadskostnadsindexen vore för hög som mätare av stegringen i pensionärernas levnadskostnader, men hur pass mycket vore svårt att med säkerhet närmare avgöra. På grund av pensionernas redan före kriget låga nivå vore det nödvändigt, att full kompensation lämnades för levnadskostnadernas fördyring. Skulle kompensationen bliva något för hög, vore detta en mindre skada än om motsatsen skulle inträffa.

Vad anginge formen för genomförandet av den ifrågasatta förbättringen av dyrtidstilläggen hade socialstyrelsen icke funnit anledning till erinran mot pensionsstyrelsens förslag, nämligen att de procentuella tilläggen för budgetåret 1943/44 utökades med ett tredje månadsbelopp. De skäl, som anförts till förmån för detta alternativ, måste enligt socialstyrelsens uppfattning anses övertygande.

I konsekvens med vad styrelsen anført angående förslaget om dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd hade styrelsen ej heller ansett sig böra motsätta sig förslaget om en motsvarande förbättring av dyrtidstilläggen å barnbidrag och blindhetsersättningar.

Departement-
chefen.

Då statsmakterna senast, d. v. s. våren 1942, togo ställning till frågan om storleken av den dyrtidskompensation, som skulle tillkomma dem som åtnjote folkpension, invalidunderstöd, barnbidrag eller blindhetsersättning utvisade socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex en stegring av levnadskostnaderna från tiden närmast före nu pågående världskrig av mellan 39 och 40 procent. Denna stegring var betydligt högre än den, med vilken man räknat vid bestämmandet av dyrtidstillägg för första halvåret 1942 — 34 $\frac{1}{4}$ procent. Då det av tekniska skäl möter mycket stora svårigheter

att utbetala procentuella tillägg i annan form än genom hel månadsutbetalning, skulle beviljandet av ett femte tillägg hava inneburit en dyrtidskompensation av $41 \frac{2}{3}$ procent. Vål hade detta procenttal nära uppnåtts, men man beslöt emellertid att stanna vid fyra tillägg, av vilka dock två bestämdes skola vara procentuella under det att två skulle vara till storleken fixerade och alltså utgå med samma belopp, oavsett omfattningen av den förmån, å vilken tillägget skulle utgå, och oavsett vilken dyrortsgrupp förmånstagaren tillhörde.

I detta sammanhang må erinras därom, att till förmån för procentuella tillägg i främsta rummet kan anföras, att de i stort sett gynna de förmånstagare, som torde hava det sämst ställt och kunna antagas ånjuta ingen eller ringa kompensation från annat håll, samt att, då dyrtidstillägget avtar med sjunkande tilläggspension, det icke blir någon större klyfta mellan den som har lägsta tilläggspension och den som icke har någon tilläggspension alls. Mot ett system med procentuella tillägg kan å andra sidan anföras, att det i viss mån missgynnar förmånstagare med egen arbetsinkomst, vilket förhållande kan tänkas föranleda, att förmånstagare icke blir särskilt villig att söka skaffa sig något arbete, samt att det gynnar förmånstagare i högre ortsgrupp framför sådan i lägre ortsgrupp, ehuru en utjämning av levnadskostnaderna mellan ortsgrupperna numera i viss utsträckning ägt rum. Härvid må dock erinras därom, att ställningen för de förmånstagare, vilka hava egna inkomster, i viss mån förbättrats genom de lagändringar rörande uppskattningen av inkomst vid bestämmande av tilläggspension, som trädde i kraft den 1 januari 1943 och som inneburo, att beloppet för avdragsfri inkomst höjdes från 100 till 200 kronor samt att avdragsprocenten sänktes från $\frac{7}{10}$ till $\frac{5}{10}$. Ändringar av liknande innebörd genomfördes även i lagen om barnbidrag.

Av det anförda framgår, att statsmakterna vid ståndpunktstagande våren 1942 till frågan om det lämpligaste systemet för bestämmandet av dyrtidstilläggen gingo en medelväg.

Levnadskostnadsindex med år 1935 som basår har nu stigit från 108 vid tiden närmast före det nu pågående världskrigets utbrott till 153 per den 1 april 1943, d. v. s. med $41 \frac{2}{3}$ procent. Sedan våren 1942 har alltså en stegring med knappa två procent ägt rum. Denna stegring kan ju i och för sig synas mycket måttlig, men tillsammans med den förut icke kompenserade stegringen uppnås dock den gräns, vid vilken fem månadstillägg skulle kunna anses motiverade.

Pensionsstyrelsen har i sin föreliggande framställning föreslagit, att förmånstagarna skola tillerkännas full kompensation för inträdda kostnadsökningar i form av fem månadsutbetalningar av dyrtidstillägg, av vilka utbetalningar två fortfarande skola vara till beloppet fixa under det att tre skola vara procentuella. I förhållande till vad som nu gäller skulle alltså utökning ske med ett procentuellt månadsbelopp. Vad nu sagts gäller dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag. Till frågan om dyrtidstilläggen å blindhetsersättningar återkommer jag i det följande.

Till förmån för att ett ytterligare tillägg skulle givas i form av ett procentu-

ellt sådant har pensionsstyrelsen anfört de skäl, som i det föregående angivits tala i sådan riktning. Därjämte har framhållits, att de procentuella tilläggen medförde lägre kostnader än de fixa. Totalkostnaden för ett procentuellt tillägg å folkpensioner och invalidunderstöd under nästa budgetår beräknades nämligen av styrelsen till 13.7 miljoner kronor, under det att ett fixt tillägg skulle draga en kostnad av 16.9 miljoner kronor. Motsvarande belopp i fråga om barnbidragen vore 1 miljon och 1.2 miljoner kronor.

Pensionsstyrelsens förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av statskontoret, generalpoststyrelsen, socialvårdskommittén, svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet. — En reservant inom socialvårdskommittén har föreslagit, att under nästa budgetår skulle utgå tre fixa och två procentuella tillägg. Reservanten har därvid framhållit, att genom införandet av ytterligare ett fixt tillägg en utjämning åstadkommes mellan dyrtidsgrupperna, vilken nu vore mer än någonsin befogad. — Socialstyrelsen har med utgångspunkt från en i november 1941 verkställd allmän hushållsbudgetundersökning och löpande prisstatistik beräknat, att levnadskostnadsstegringen för ett pensionärshushåll från den 1 juli 1939 till den 1 april 1943 utgjorde allenast 26 procent mot 42 procent för ett normalhushåll. Även om förstnämnda siffra vore väl låg, kunde det dock anses sannolikt, att stegringen för ett pensionärshushåll likväl icke i genomsnitt uppginge till mera än 30 å 35 procent. Socialstyrelsen har emellertid, med hänsyn till att det material, på vilket det särskilda index för pensionärer vilade, vore jämförelsevis svagt, icke velat motsätta sig pensionsstyrelsens förslag. På grund av pensionernas redan före kriget låga nivå vore det nämligen enligt socialstyrelsens mening nödvändigt, att full kompensation lämnades för levnadskostnadernas fördyring. Skulle kompensationen bliva något för hög vore detta en mindre skada än om motsatsen skulle inträffa.

För egen del finner jag det material, på vilket socialstyrelsen byggt sina nyss återgivna uttalanden, mycket svagt. Det omfattar sålunda endast 189 pensionärshushåll; hela antalet folkpensionärer med tilläggs pension uppgår till omkring 456,000, vartill kommer omkring 189,000 med enbart avgifts- eller grundpension. De senast omnämnda ha dock ej rätt till dyrtidstillägg. Urvalet av det i statistiken ingående materialet synes mig icke heller representativt. Av ett så beskaffat material synas mig några slutsatser icke kunna dragas. Ehuru alltså de indexberäkningar, som grundas på det av socialstyrelsen använda materialet, enligt min uppfattning icke böra läggas till grund för beräkningen av dyrtidstillägg å folkpensionerna, torde man dock på allmänna indikationer kunna sluta sig till, att kostnaderna för folkpensionärernas hushåll fördyrats i mindre utsträckning än kostnaderna för de hushåll, vilka utgöra underlag för beräkningen av det allmänna levnadskostnadsindex. På grund av den osäkerhet, som sålunda råder rörande värdet av socialstyrelsens särskilda index, synes anledning för närvarande icke föreligga att frångå den hittills tillämpade principen att vid bestämmandet av dyrtidstilläggen bygga på socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex. Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag mig nu böra tillstyrka ytter-

ligare ett månadstillägg, vilket i enlighet med pensionsstyrelsens, i yttrandena så gott som enhälligt tillstyrkta förslag synes böra vara procentuellt.

De fixa tilläggen torde för budgetåret 1943/44 böra utgå med samma belopp som under innevarande budgetår. De nu gällande särskilda bestämmelserna om höjning i vissa fall av tilläggsbelopp, då fixt tillägg är lägre än procentuellt, samt om vissa särbestämmelser rörande bestämmandet av dyrtidstillägg å barnbidrag synas böra bibehållas oförändrade.

Beträffande de tekniska anordningarna för utbetalning av dyrtidstillägg samt de tider tilläggen skola avse synes pensionsstyrelsens förslag böra godtagas. Ett fixt tillägg skall sålunda avse tredje kvartalet 1943, de tre procentuella tilläggen respektive oktober—november 1943, december 1943—januari 1944 och februari—mars 1944 samt slutligen ett fixt tillägg andra kvartalet 1944. Beträffande utbetalningen av tilläggen torde Kungl. Maj:t böra få meddela närmare bestämmelser. Såvitt angår dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd synas utbetalningarna lämpligen kunna ske i augusti, oktober, december, februari och maj. Utbetalning av dyrtidstillägg å barnbidrag synes, med tillmötesgående av därutinnan framställda önskemål, kunna, då barn tillägget utbetalas månadsvis, ske jämväl månadsvis. Till underlättande av utbetalningarna av dyrtidstillägg synes böra föreskrivas, att jämkning av beloppen uppåt skall kunna ske till jämnt tiotal ören.

I fråga om blindhetsersättning utgå nu fyra dyrtidstillägg. Jämväl beträffande denna ersättning synes ett extra tillägg böra utgå. Dyrtidstilläggen skulle härigenom sammanlagt uppgå till $\frac{5}{12}$ av blindhetsersättningens belopp — som är fixt, 500 kronor för år räknat — och alltså belöpa sig till 208 kronor 35 öre. Beloppet synes lämpligen kunna avrundas till 208 kronor. Sammanlagda beloppet av blindhetsersättning och dyrtidstillägg blir då 708 kronor, som torde kunna utbetalas med 59 kronor i månaden (där ej förmånstagaren själv önskar kvartalsutbetalning).

Sammanlagda kostnaderna för dyrtidstilläggen under budgetåret 1943/44 hava av pensionsstyrelsen beräknats till 74,900,000 kronor beträffande folkpensioner och invalidunderstöd, 5,400,000 kronor i fråga om barnbidrag och 670,000 kronor beträffande blindhetsersättningar. I fråga om folkpensioner och invalidunderstöd torde liksom hittills landsting och kommuner böra deltaga i kostnaderna samt i fråga om barnbidrag kommunerna. Dyrtidstilläggen å blindhetsersättningar böra däremot som förut helt bekostas av statsverket.

Statsverkets kostnader bliva enligt pensionsstyrelsens beräkningar 60,700,000 kronor för dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd och 4,530,000 kronor för dyrtidstillägg å barnbidrag. Enligt av pensionsstyrelsen verkställda uträkningar, mot vilka jag icke finner anledning till erinran, skola kommunerna betala, kommun i ortsgrupp 1 23.8 procent, kommun i ortsgrupp 2 21.4 procent samt kommun i ortsgrupp 3 21 procent av kommunens andel i kostnaderna för under vartdera av åren 1943 och 1944 utanordnade tilläggspensioner, invalidunderstöd och barnbidrag. Retroaktiv tillämpning av dessa regler synes emellertid icke böra ifrågakomma.

Landstingen skola erlægga 22.8 procent av deras andelar i kostnaderna för under vartdera av åren 1943 och 1944 utanordnade tilläggs pensioner och invalidunderstöd. Till de kostnader, om vilka nu talats, kommer ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, beräknad till omkring 85,000 kronor per utbetalning.

Till frågan om anslagsäskanden i nu ifrågavarande hänseenden anhåller jag att senare få återkomma.

I överensstämmelse med vad i det föregående anförts hava inom socialdepartementet upprättats förslag till

lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

förordning om dyrtidstillägg under budgetåret 1943/44 å blindhetsersättningar.

Särskild motivering till förslagets bestämmelser synes, utöver vad i det föregående anförts, icke erforderlig.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga nyssnämnda förslag till lag och förordning.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

N. O. Aurelius.